O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

TARIX VA YURIDIK FAKULTETI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI 1930

“Tasdiqlayman”
O’quv ishlari bo’yicha prorektor
R.G’.Jumayev
«____»____________2023 yil

“MEHNAT HUQUQI”

FAN DASTURI

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar soha

Ta’lim sohasi: 110000 – Pedagogika

Ta’lim yo’nalishi 5111600 – Milliy g’oya, ma’naviyat asoslari va huquq ta`limi

BUXORO-2023

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Buxoro davlat universiteti 2023 yil ___ avgustdagi ___ -sonli buyrug'ining ____ ilovasi bilan fan dasturi ro'yxati tasdiqlangan.

Fan dasturi Buxoro davlat universiteti O'quv-metodik kengashining 2023 yil ___ avgustdagi №1 sonli bayonnomasi bilan maqullangan.

Fanning o'quv dasturi Buxoro davlat universiteti "Yurisprudentsiya va ijtimoiy-siyosiy fanlar" kafedrasida ishlab chiqildi.

Tuzuvchi: I.X.Shoyev – BuxDU "Yurisprudentsiya va ijtimoiy-siyosiy fanlar" kafedrasi katta o'qituvchisi.

Taqrizchilar: Yangiyev G'.A. – BuxDU "Yurisprudentsiya va ijtimoiy-siyosiy fanlar" kafedrasi dotsenti, yu.f.f.d. (PhD)

Omarova G.S. – BuxDU "Yurisprudentsiya va ijtimoiy-siyosiy fanlar" kafedrasi o'qituvchisi.

Fanning o'quv dasturi Buxoro davlat universiteti "Yurisprudentsiya va ijtimoiy-siyosiy fanlar" kafedrasida ishlab chiqildi.

Fanning o'quv dasturi Buxoro davlat universiteti Tarix va yuridik fakulteti Ilmiy kengashida ko'rib chiqilgan va tavsiya qilingan (2023 yil ___ avgustdagi 1-sonli bayonnoma).

I. O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni.

Milliy qonunchiligimizning yangilanishi bilan bog'liq me'yorlarni huquqiy mushohada qilish, ijtimoiy munosabatlarni huquqiy tartibga solish ehtiyojini aniqlash, aholining, ayniqsa, yoshlarning huquqiy ongi tubdan o'zgarishini talab etadi. Huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish mamlakatni modernizatsiya va isloh qilish, jamiyatni demokratlashtirish va yangilashning muhim sharti hisoblanadi. Huquqiy madaniyatni yuksaltirish haqida qanchalik tugal va mukammal nazariy fikrlar bildirilmasin, ularni shaxsning huquqiy ongiga singdirish borasida muntazam hamda tizimli ish olib borilmasa, ko'zlangan maqsadlarga erishib bo'lmaydi. Buning uchun inson qalbiga yo'l topish zarur. Huquqiy savodxonlik va bilimlarni amaliy hayotda qo'llay olish ko'p jihatdan huquqiy ta'limning mazmun-mohiyatiga bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan qaraganda, huquqiy ta'lim har bir shaxsning o'z huquqlarini bilishi va himoya qilishini ta'minlashda asosiy omil hisoblanadi. Ushbu dastur talaba yoshlarga huquqiy ongining shakllanishi, huquqiy ta'lim, huquqiy savodxonlik, huquqni o'qitish, huquqiy bilim, ko'nikma va malaka darajasi to'g'risida tushuncha, normativ-huquqiy hujjatlar tushunchasi, normativ-huquqiy hujjatlarning turlari, normativ-huquqiy hujjatlarning ishlab chiqish va amalga kiritish tartibi haqidagi masalalarni o'z ichiga oladi.

II. O'quv fanining maqsadi va vazifasi.

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarni O'zbekiston Respublikasi mehnat va bandlik sohasidagi huquqiy siyosat mohiyatini tushunib yetishlarga ko'maklashish, mehnat qonunchiligining asosiy tushunchalari va qoidalari bilan tanishtirishdan iborat. "Mehnat huquqi" fanining o'qitilishi bakalavriatda mehnat huquqi haqida mustahkam bilimlar, barqaror ilmiy dunyoqarashni shakllantirishga mo'ljallangan.

Fanning vazifasi – talabalarga fuqarolarning mehnat qilishga bo'lgan huquqi va ushbu huquqni ta'minlashning konstitutsiyaviy kafolatlari haqida chuqur nazariy bilimlar berish, mehnatga oid huquqiy munosabatlar va ularning mazmunini tashkil qiluvchi unsurlar haqida to'liq ma'lumotlar berish, mehnatga oid huquqiy munosabatlar subyektlari, ularning huquq va majburiyatlari haqida ma'lumotlar berish, mehnat huquqiy kafolatlar va ularning amalga oshirishi, mehnatni muhofaza qilish, mehnat nizolari va ularni hal etishning huquqiy vositalari haqida yetarli tasavvur hosil qilishdan iborat.

ASOSIY NAZARIY QISM

III. Ma'ruza mashg'ulotlari.

1-mavzu. Mehnat huquqining tamoyillari va manbalari.

Mehnat huquqi tamoyillari tushunchasi. Tarmoq tamoyillari va ularning tasnifi. Mehnat huquqi manbalari tushunchasi va tasnifi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mehnat huquqining yetakchi manbasi sifatida. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi mehnat huquqining asosiy manbai. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmonlari, Hukumat qarorlari, vazirliklar, idoralar va davlat qo'mitalari me'yoriy hujjatlari – mehnat huquqining manbai sifatida. Joylardagi davlat hokimiyat organlari hujjatlari hamda lokal normativ hujjatlar mehnat huquqining

sifatida. Xalqaro huquqiy hujjatlar mehnat huquqi manbai sifatida. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumi qarorlarning mehnat munosabatlarini tartibga solishdagi o'rni. Mehnat-huquqiy normalarning vaqt, hudud va shaxslar o'rtasida amal qilish qoidalari. Inson, uning huquq va erkinliklari hamda manfaatlarining eng oliy qadriyat sifatida mehnat huquqi normalarida aks etishi.

2-mavzu. Jamoa shartnomasi va jamoa kelishuvlari.

Ijtimoiy sherikchilik shakli sifatida jamoa shartnomasi va jamoa kelishuvi. Jamoa shartnomasi va jamoa kelishuvi tushunchasi, ahamiyati va asosiy maqsadi. Jamoa shartnomasini tuzishining asosiy prinsiplari. Jamoa shartnomasining mazmuni. Jamoa shartnomasining tuzish tartibi va bosqichlari. Jamoa kelishuvlarining mazmuni. Jamoa kelishuvlarini tuzish tartibi. Jamoa shartnomasi va jamoa kelishivlari bajarilishini nazorat qilish. Jamoa shartnomasi va kelishuvlari shartlarini bajarmaganlik uchun tomonlarning javobgarligi.

3-mavzu. Aholini ish bilan ta'minlash.

O'zbekistonda mehnat resurslari va ulardan foydalanish. Fuqarolarning mehnat qilish sohasidagi konstitutsiyaviy huquqlari va uning kafolatlanishi. O'zbekiston Respublikasida majburiy mehnat hamda mehnat sohasida kamsitishning taqiqlanishi. O'zbekiston Respublikasining "Aholini ish bilan ta'minlash to'g'risida"gi Qonuni va aholini ishga joylashtirishning asosiy tamoyillari. Ishga joylashtirish bo'limlari va ularning vazifalar. Fuqarolarni ish axtaruvchi sifatida ro'yhatga olish tartibi. Ishsiz shaxs va uning huquqiy maqomi. Ishsizlik nafaqasi, uning miqdori va to'lash muddati. Ishga joylashtirish sohasida ayrim toifadagi fuqarolarga beriladigan qo'shimcha kafolatlar. Ish bilan ta'minlash to'g'risidagi qonunlar bajarilishi ustidan nazorat va bu sohadagi qonunlarni buzganlik uchun javobgarlik. Ishdan bo'shatilayotgan shaxslarga beriladigan huquqiy kafolatlar.

4-mavzu. Mehnat shartnomasi.

Mehnat shartnomasi tushunchasi va uni fuqarolarning mehnat qilish huquqlarini ro'yobga chiqarishdagi ahamiyati. Mehnat shartnomasining xalq xo'jaligidagi huquqiy ahamiyati. Mehnat shartnomasi mehnatga oid huquqiy munosabatlarning vujudga kelish asosi sifatida. Mehnat shartnomasining ta'riflari va mazmuni. Mehnat shartnomasining zaruriy va qo'shimcha shartlari. Ishga qabul qilishda dastlabki sinov. Mehnat shartnomasining shakli. Mehnat shartnomasining mehnat bilan bog'liq fuqarolik-huquqiy shartnomalardan farqi. Mehnat shartnomasini tuzishning umumiy tartibi. Ishga qabul qilishda taqdim etilgan hujjatlar. Mehnat shartnomasining muddatlari. Mehnat shartnomasining nomuayyan muddatga, muayyan muddatga va muayyan ishni bajarish vaqtiga mo'ljallab tuzish. Konkurs asosida, o'rindoshlik asosida va boshqa alohida turdagi mehnat shartnomalari. Ishga qabul qilishni rasmiylashtirish. Mehnat daftarchasi.

5-mavzu. Mehnat shartnomasini o'zgartirish va bekor qilish.

Mehnat shartnomasi shartlarini belgilash va o'zgantirishning umumiy qoidalari. Ish beruvchi va xodimning mehnat shartlarini o'zgartirish huquqi. Mehnat shartlari ish

beruvchi va xodimning mehnat shartlarini o'zgartirish huquqi. Mehnat shartlari ish beruvchi tashabbusiga ko'ra bir tomonlama o'zgartirilganda xodimlar huquqlarining kafolatlanishi. Ish joyini o'zgartirish. Boshqa doimiy ishga o'tkazish tushunchasi va turlari. Mehnat shartnomasini xodim talabi bilan o'zgartirish. Mehnat shartnomasini o'zgartirishni rasmiylashtirish.

Mehnat shartnomasini bekor qilish tushunchasi. Mehnat shartnomasini bekor qilishning umumiy asoslari. Taraflar kelishuviga ko'ra, xodim tashabbusi bilan, muddatning tugashi bilan, mehnat shartnomasida nazarda tutilgan asoslarga ko'ra, yangi muddatga saylanmaganligi yoki saylovda qatnashishni rad etganligi munosabati bilan mehnat shartnomasini bekor qilish.

6-mavzu. Ish vaqti va dam olish vaqti.

Ish vaqti tushunchasi va turlari. Mehnatni normalash. Ish vaqti normalarini belgilanishida xalqaro standartlar o'rni. Normal, qisqartirilgan va to'liqsiz ish vaqti. Korxona va tashkilotlarda ish vaqtini belgilashning o'ziga xos xususiyatlari. Ish vaqtining belgilanishida lokal hujjatlarning o'rni. Ish vaqti rejimi. Ish vaqtini kunlar va jamlab hisobga olish.

Dam olish vaqti tushunchasi va turlari. Bayram va dam olish kunlarida xodimlarni ish vaqtidan tashqari ishlarga jalb qilish asoslari va tartibi. Mehnat ta'tili turlari va uni berish tartibi. Yillik mehnat ta'tili. Asosiy va qo'shimcha ta'tillar. Yillik asosiy ta'tilni olish huquqini beradigan ish stajini hisoblab chiqarish. Yillik ta'tilga chiqish chog'ida o'rtacha ish haqini hisoblash. Ijtimoiy ta'tillar va ularni berish tartibi. Ish haqi saqlanmagan holda beriladigan ta'tillar.

7-mavzu. Mehnatga haq to'lash. Kafolatli va kompensatsiya to'lovlari.

Mehnatga haq to'lash va ish haqi tushunchalari. Mehnatga haq to'lashda ijtimoiy adolatni ta'minlash. Mehnatga haq to'lash tizimlari. Tarif tizimi. Tarifsiz tizim. Normal sharoitdan chetga chiqilganda mehnatga haq to'lash. Ish haqini to'lash muddatlari va tartibi. Ish haqidan ushlab qolishni cheklash.

Kafolatli to'lovlar tushunchasi. Davlat yoki jamiyat vazifalarini bajarayotgan vaqtda beriladigan kafolatlar. Ish beruvchi va mehnat jamoasi manfaatlariga doir vazifalarni bajarish vaqtida beriladigan kafolatlar. O'rtacha ish haqini hisoblab chiqarish. Kompensatsiya to'lovlari tushunchasi va turlari. Xizmat safari va ko'chib yurish bilan bogliq kompensatsiya to'lovlari. Xodimga tegishli mol-mulkdan foydalanganlik uchun xarajatlarni to'lash. Kafolatli va kompensatsiya to'lovlari to'lashda xodimlar huquqlarini himoyalash.

8-mavzu. Mehnat intizomi. Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi.

Mehnat intizomi tushunchasi. Mehnat intizomini ta'minlash usullari. Xodimlar va ish beruvchining mehnat intizomini ta'minlash yuzasidan majburiyatlari. Ichki mehnat tartibi qoidalari. Ayrim toifa xodimlarga tegishli intizom to'g'risidagi ustav va nizomlar. Mehnat uchun rag'batlantirish tushunchasi, turlari va ularni qo'llash tartibi. Moddiy va ma'naviy rag'batlantirish. Intizomiy javobgarlik. Intizomiy jazo, ularni qo'llash tartibi, amal qilish muddati va intizomiy jazo ustidan shikoyat qilish.

Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi tushunchasi va uning vujudga kelish shartlari. Mehnat huquqidagi moddiy javobgarlikning fuqarolik huquqidagi mulkiy javobgarlikdan farqi. Xodimga yetkazilgan zarar uchun ish beruvchining moddiy javobgarligi. Ish beruvchini xodimga mehnat qilish imkoniyatidan gayriqonuniy ravishda mahrum etganligi natijasida yetkazilgan zararni to'lash majburiyati. Xodimning sog'ligi va hayotiga yetkazilgan zarar uchun javobgarlik. Ishlab chiqarish bilan bogliq ravishda soglikka zarar yetishi, kasb kasalliklariga chalinish tufayli xodimning sog'ligi va hayotiga yetkazilgan zarar uchun javobgarlik. Zararni aniqlash va undirish qoidalari. Ish beruvchiga yetkazilgan zarar uchun xodimning moddiy javobgarligi. Cheklangan va to'liq moddiy javobgarlik. Zarar miqdorini belgilash va undirish tartibi. Zararni sud tartibida undirishning xususiyatlari.

9-mavzu. Mehnat muhofazasi.

Mehnatni muhofaza qilish tushunchasi. Xodimlarni sog'lom va adolatli mehnat sharoitlarida ishlash huquqi. Mehnatni muhofaza qilishga oid qonunchilik tizimi. Mehnatni muhofaza qilish standartlari va ishlab chiqarish sanitariya qoidalari. Umumiy, tarmoqlararo va tarmoq mehnat muhofazasi va ishlab chiqarish sanitariyasi qoidalari. Mehnat xavfsizligi standartlari tizimining xodimlar va mehnat jamoasi mehnatini muhofaza qilishdagi ahamiyati. Mehnatni muhofaza qilishning tashkiliy huquqiy shakllari: mehnatni muhofaza qilishni rejalashtirish va moliyalashtirish; xodimlarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish; texnika xavfsizligi ishlab chiqarish sanitariyasi bo'yicha yo'riqnomalar; xodimlarni profilaktik muhofaza vositalari bilan taminlash.

10-mavzu. Mehnat nizolari.

Mehnat nizolari tushunchasi, ularni yuz berish sabablari va turlari. Yakka mehnat nizolari va jamoaga doir mehnat nizolari. Mehnat nizolarining taalluqligi va sudlovligi. Mehnat nizolarini bo'ysunish tartibida ko'rish. Mehnat nizolarini adolatli va qonuniy ko'rib hal etishning xodimlar huquqlarini himoyalashdagi ahamiyati. Mehnat nizolari komissiyasi va uni korxonalarda tuzish tartibi. Mehnat nizolarining sudga taalluqligi. Mehnat nizolarini ko'rishni tuman (shahar) sudlariga o'tkazish va mehnat nizolari komissiyasi qarori ustidan shikoyat qilish. Mehnat nizosini ko'rishni so'rab sudga murojaat qilish. Mehnat nizolarini hal qilishni so'rab murojaat etish muddatlari. Davlat xizmatchilarining mehnat nizolarini ko'rishning o'ziga xos xususiyatlari. Mehnat nizolari bo'yicha mehnat nizolari komissiyasining va sud organlari qarorini bajarish tartibi. Mehnatga oid ishlar bo'yicha sud qarorlarining darhol ijro etilishi. Jamoaga doir mehnat nizolarini ko'rib chiqish tartibi.

IV. Amaliy mashg'ulotlar.

1-mashg'ulot. Mehnat huquqining tamoyillari va manbalari.

Mehnat huquqi tamoyillari tushunchasi. Tarmoq tamoyillari va ularning tasnifi. Mehnat huquqi manbalari tushunchasi va tasnifi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mehnat huquqining yetakchi manbasi sifatida. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi mehnat huquqining asosiy manbai. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmonlari, Hukumat qarorlari, vazirliklar, idoralar va davlat qo'mitalari me'yoriy hujjatlari – mehnat huquqining manbai sifatida. Joylardagi davlat hokimiyat organlari hujjatlari hamda lokal normativ hujjatlar mehnat huquqining sifatida. Xalqaro huquqiy hujjatlar mehnat huquqi manbai sifatida. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumi qarorlarning mehnat munosabatlarini tartibga solishdagi o'rni. Mehnat-huquqiy normalarning vaqt, hudud va shaxslar o'rtasida amal qilish qoidalari. Inson, uning huquq va erkinliklari hamda manfaatlarining eng oliy qadriyat sifatida mehnat huquqi normalarida aks etishi.

2-mashg'ulot. Jamoa shartnomasi va jamoa kelishuvlari.

Ijtimoiy sherikchilik shakli sifatida jamoa shartnomasi va jamoa kelishuvi. Jamoa shartnomasi va jamoa kelishuvi tushunchasi, ahamiyati va asosiy maqsadi. Jamoa shartnomasini tuzishining asosiy prinsiplari. Jamoa shartnomasining mazmuni. Jamoa shartnomasining tuzish tartibi va bosqichlari. Jamoa kelishuvlarining mazmuni. Jamoa kelishuvlarini tuzish tartibi. Jamoa shartnomasi va jamoa kelishivlari bajarilishini nazorat qilish. Jamoa shartnomasi va kelishuvlari shartlarini bajarmaganlik uchun tomonlarning javobgarligi.

3-mashg'ulot. Aholini ish bilan ta'minlash.

O'zbekistonda mehnat resurslari va ulardan foydalanish. Fuqarolarning mehnat qilish sohasidagi konstitutsiyaviy huquqlari va uning kafolatlanishi. O'zbekiston Respublikasida majburiy mehnat hamda mehnat sohasida kamsitishning taqiqlanishi. O'zbekiston Respublikasining "Aholini ish bilan ta'minlash to'g'risida"gi qonuni va aholini ishga joylashtirishning asosiy tamoyillari. Ishga joylashtirish bo'limlari va ularning vazifalar. Fuqarolarni ish axtaruvchi sifatida ro'yhatga olish tartibi. Ishsiz shaxs va uning huquqiy maqomi. Ishsizlik nafaqasi, uning miqdori va to'lash muddati. Ishga joylashtirish sohasida ayrim toifadagi fuqarolarga beriladigan qo'shimcha kafolatlar. Ish bilan ta'minlash to'g'risidagi qonunlar bajarilishi ustidan nazorat va bu sohadagi qonunlarni buzganlik uchun javobgarlik. Ishdan bo'shatilayotgan shaxslarga beriladigan huquqiy kafolatlar.

4-mashg'ulot. Mehnat shartnomasi.

Mehnat shartnomasi tushunchasi va uni fuqarolarning mehnat qilish huquqlarini ro'yobga chiqarishdagi ahamiyati. Mehnat shartnomasining xalq xo'jaligidagi huquqiy ahamiyati. Mehnat shartnomasi mehnatga oid huquqiy munosabatlarning vujudga kelish asosi sifatida. Mehnat shartnomasining ta'riflari va mazmuni. Mehnat shartnomasining zaruriy va qo'shimcha shartlari. Ishga qabul qilishda dastlabki sinov. Mehnat shartnomasining shakli. Mehnat shartnomasining mehnat bilan bog'liq fuqarolik-huquqiy shartnomalardan farqi. Mehnat shartnomasini tuzishning umumiy

tartibi. Ishga qabul qilishda taqdim etilgan hujjatlar. Mehnat shartnomasining muddatlari. Mehnat shartnomasining nomuayyan muddatga, muayyan muddatga va muayyan ishni bajarish vaqtiga mo'ljallab tuzish. Konkurs asosida, o'rindoshlik asosida va boshqa alohida turdagi mehnat shartnomalari. Ishga qabul qilishni rasmiylashtirish. Mehnat daftarchasi.

5-mashg'ulot. Mehnat shartnomasini o'zgartirish va bekor qilish.

Mehnat shartnomasi shartlarini belgilash va o'zgantirishning umumiy qoidalari. Ish beruvchi va xodimning mehnat shartlarini o'zgartirish huquqi. Mehnat shartlari ish beruvchi va xodimning mehnat shartlarini o'zgartirish huquqi. Mehnat shartlari ish beruvchi tashabbusiga ko'ra bir tomonlama o'zgartirilganda xodimlar huquqlarining kafolatlanishi. Ish joyini o'zgartirish. Boshqa doimiy ishga o'tkazish tushunchasi va turlari. Mehnat shartnomasini xodim talabi bilan o'zgartirish. Mehnat shartnomasini o'zgartirishni rasmiylashtirish.

Mehnat shartnomasini bekor qilish tushunchasi. Mehnat shartnomasini bekor qilishning umumiy asoslari. Taraflar kelishuviga ko'ra, xodim tashabbusi bilan, muddatning tugashi bilan, mehnat shartnomasida nazarda tutilgan asoslarga ko'ra, yangi muddatga saylanmaganligi yoki saylovda qatnashishni rad etganligi munosabati bilan mehnat shartnomasini bekor qilish.

6-mashg'ulot. Ish vaqti va dam olish vaqti.

Ish vaqti tushunchasi va turlari. Mehnatni normalash. Ish vaqti normalarini belgilanishida xalqaro standartlar o'rni. Normal, qisqartirilgan va to'liqsiz ish vaqti. Korxona va tashkilotlarda ish vaqtini belgilashning o'ziga xos xususiyatlari. Ish vaqtining belgilanishida lokal hujjatlarning o'rni. Ish vaqti rejimi. Ish vaqtini kunlar va jamlab hisobga olish.

Dam olish vaqti tushunchasi va turlari. Bayram va dam olish kunlarida xodimlarni ish vaqtidan tashqari ishlarga jalb qilish asoslari va tartibi. Mehnat ta'tili turlari va uni berish tartibi. Yillik mehnat ta'tili. Asosiy va qo'shimcha ta'tillar. Yillik asosiy ta'tilni olish huquqini beradigan ish stajini hisoblab chiqarish. Yillik ta'tilga chiqish chog'ida o'rtacha ish haqini hisoblash. Ijtimoiy ta'tillar va ularni berish tartibi. Ish haqi saqlanmagan holda beriladigan ta'tillar.

7-mashg'ulot. Mehnatga haq to'lash. Kafolatli va kompensatsiya to'lovlari.

Mehnatga haq to'lash va ish haqi tushunchalari. Mehnatga haq to'lashda ijtimoiy adolatni ta'minlash. Mehnatga haq to'lash tizimlari. Tarif tizimi. Tarifsiz tizim. Normal sharoitdan chetga chiqilganda mehnatga haq to'lash. Ish haqini to'lash muddatlari va tartibi. Ish haqidan ushlab qolishni cheklash.

Kafolatli to'lovlar tushunchasi. Davlat yoki jamiyat vazifalarini bajarayotgan vaqtda beriladigan kafolatlar. Ish beruvchi va mehnat jamoasi manfaatlariga doir vazifalarni bajarish vaqtida beriladigan kafolatlar. O'rtacha ish haqini hisoblab chiqarish. Kompensatsiya to'lovlari tushunchasi va turlari. Xizmat safari va ko'chib yurish bilan bogliq kompensatsiya to'lovlari. Xodimga tegishli mol-mulkdan foydalanganlik uchun xarajatlarni to'lash. Kafolatli va kompensatsiya to'lovlari to'lashda xodimlar huquqlarini himoyalash.

8-mashg'ulot. Mehnat intizomi.

Mehnat intizomi tushunchasi. Mehnat intizomini ta'minlash usullari. Xodimlar va ish beruvchining mehnat intizomini ta'minlash yuzasidan majburiyatlari. Ichki mehnat tartibi qoidalari. Ayrim toifa xodimlarga tegishli intizom to'grisidagi ustav va nizomlar. Mehnat uchun rag'batlantirish tushunchasi, turlari va ularni qo'llash tartibi. Moddiy va manaviy rag'batlantirish. Intizomiy javobgarlik. Intizomiy jazo, ularni qo'llash tartibi, amal qilish muddati va intizomiy jazo ustidan shikoyat qilish.

9-mashg'ulot. Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi.

Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi tushunchasi va uning vujudga kelish shartlari. Mehnat huquqidagi moddiy javobgarlikning fuqarolik huquqidagi mulkiy javobgarlikdan farqi. Xodimga yetkazilgan zarar uchun ish beruvchining moddiy javobgarligi. Ish beruvchini xodimga mehnat qilish imkoniyatidan gayriqonuniy ravishda mahrum etganligi natijasida yetkazilgan zararni to'lash majburiyati. Xodimning sog'ligi va hayotiga yetkazilgan zarar uchun javobgarlik. Ishlab chiqarish bilan bogliq ravishda soglikka zarar etishi, kasb kasalliklariga chalinish tufayli xodimning sog'ligi va hayotiga yetkazilgan zarar uchun javobgarlik. Zararni aniqlash va undirish qoidalari. Ish beruvchiga yetkazilgan zarar uchun xodimning moddiy javobgarligi. Cheklangan va to'liq moddiy javobgarlik. Zarar miqdorini belgilash va undirish tartibi. Zararni sud tartibida undirishning xususiyatlari.

10-mashg'ulot. Mehnat muhofazasi.

Mehnatni muhofaza qilish tushunchasi. Xodimlarni sog'lom va adolatli mehnat sharoitlarida ishlash huquqi. Mehnatni muhofaza qilishga oid qonunchilik tizimi. Mehnatni muhofaza qilish standartlari va ishlab chiqarish sanitariya qoidalari. Umumiy, tarmoqlararo va tarmoq mehnat muhofazasi va ishlab chiqarish sanitariyasi qoidalari. Mehnat xavfsizligi standartlari tizimining xodimlar va mehnat jamoasi mehnatini muhofaza qilishdagi ahamiyati. Mehnatni muhofaza qilishning tashkiliy huquqiy shakllari: mehnatni muhofaza qilishni rejalashtirish va moliyalashtirish; xodimlarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish; texnika xavfsizligi ishlab chiqarish sanitariyasi bo'yicha yo'riqnomalar; xodimlarni profilaktik muhofaza vositalari bilan taminlash.

11-mashg'ulot. Mehnat nizolari.

Mehnat nizolari tushunchasi, ularni yuz berish sabablari va turlari. Yakka mehnat nizolari va jamoaga doir mehnat nizolari. Mehnat nizolarining taalluqligi va sudlovligi. Mehnat nizolarini bo'ysunish tartibida ko'rish. Mehnat nizolarini adolatli va qonuniy ko'rib hal etishning xodimlar huquqlarini himoyalashdagi ahamiyati. Mehnat nizolari komissiyasi va uni korxonalarda tuzish tartibi. Mehnat nizolarining sudga taalluqligi. Mehnat nizolarini ko'rishni tuman (shahar) sudlariga o'tkazish va mehnat nizolari komissiyasi qarori ustidan shikoyat qilish. Mehnat nizosini ko'rishni so'rab sudga murojaat qilish. Mehnat nizolarini hal qilishni so'rab murojaat etish muddatlari. Davlat xizmatchilarining mehnat nizolarini ko'rishning o'ziga xos xususiyatlari. Mehnat nizolari bo'yicha mehnat nizolari komissiyasining va sud organlari qarorini bajarish tartibi. Mehnatga oid ishlar bo'yicha sud qarorlarining darhol ijro etilishi. Jamoaga doir mehnat nizolarini ko'rib chiqish tartibi.

Fanga ajratilgan o'quv soatlari.

2023-2024 o'quv yilida "Mehnat huquqi" fanidan mavzular va mashg'ulotlarning soatlar bo'yicha taqsimlanishi

№	Semester	Mavzular nomi	Ajratilgan soat			
			Jami	Ma'ruza	seminar	Mustaqil ta'lim
1	VII	Mehnat huquqining tamoyillari va manbalari.	4	2	2	8
2	VII	Jamoa shartnomasi va jamoa kelishuvlari.	4	2	2	6
3	VII	Aholini ish bilan ta'minlash.	4	2	2	8
4	VII	Mehnat shartnomasi.	4	2	2	6
5	VII	Mehnat shartnomasini o'zgartirish va bekor qilish.	4	2	2	8
6	VII	Ish vaqti va dam olish vaqti.	4	2	2	6
7	VII	Mehnatga haq to'lash. Kafolatli va kompensatsiya to'lovlari.	4	2	2	8
8	VII	Mehnat intizomi.	3	1	2	6
9	VII	Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi.	3	1	2	8
10	VII	Mehnat muhofazasi.	4	2	2	6
11	VII	Mehnat nizolari.	4	2	2	8
		JAMI:	120	20	22	78

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar.

Talabalarga mustaqil ta'limni tayyorlashda maxsus fanlarning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha mavzularini o'rganish;
- nazariy material bo'yicha ta'lim texnologiyalarini tayyorlash;
- tavsiya etilgan qo'shimcha adabiyotlar asosida dars jarayonini tashkil etish bo'yicha metodik tavsiyalarni ishlab chiqish;
- maxsus adabiyotlar bo'yicha fan bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash;
- tahlil natijalari asosida xulosa va takliflar berish.

Talabalarga mustaqil ta'limning mavzulari beriladi, bu mavzular bo'yicha egallanishi kerak bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar, muddati va topshirish shakli aytiladi. Ko'rsatilgan muddatda nazariy material konspekti, referati ko'riladi, test yoki savol-javob o'tkaziladi. Amaliy xarakterdagi topshiriqlar yechimi ko'rsatiladi.

Mustaqil ishni tashkil etishda unga mo'ljallangan har bir bo'lim bo'yicha adabiyotlar talaba tomonidan o'rganilishi, mustaqil ish uchun mo'ljallangan nazariy va amaliy bilim mavzularini o'zlashtirish, har bir bo'lim bo'yicha berilgan topshiriqlarning mos varianti talaba tomonidan bajarilishi, Powerpoint, Maple dasturlaridan foydalanib, ularni prezentatsiya ko'rinishida tayyorlab topshirishi talab qilinadi. Jarayon o'qituvchi tomonidan uzluksiz nazorat qilinadi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Mehnatga oid munosabatlarning huquqiy tartibga solinishi.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – mehnat huquqining yetakchi manbasi sifatida.
3. O'zbekiston Respublikasida aholini ish bilan ta'minlash siyosati.
4. Mehnat-huquqiy normalarining vaqt, hudud va shaxslar o'rtasida amal qilish qoidalari.
5. Jamoa shartnomasi va jamoa kelishuvlari shartlarini bajarmaganlik uchun tomonlarning javobgarligi.
6. O'zbekistonda mehnat resurslari va ulardan foydalanish.
7. Fuqarolarning mehnat qilish sohasidagi konstitutsiyaviy huquqlari va uning kafolatlanishi.
8. O'zbekiston Respublikasida majburiy mehnat hamda mehnat sohasida kamsitishning taqiqlanishi.
9. Mehnat shartnomasini o'zgartirishni rasmiylashtirish.
10. Mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishda xodimlar huquqlarini kafolatlash zarurligi.
11. Ish vaqti tushunchasi va turlari.
12. Dam olish vaqti tushunchasi va turlari.
13. Davlat yoki jamiyat vazifalarini bajarayotgan vaqtda beriladigan kafolatlar.
14. Intizomiy jazo, ularni qo'llash tartibi, amal qilish muddati va intizomiy jazo ustidan shikoyat qilish.
15. Mehnatni muhofaza qilishning tashkiliy huquqiy shakllari.
16. Mehnat nizolari tushunchasi, ularni yuz berish sabablari va turlari.

VI. Didaktik vositalar.

Ta'limning og'zaki uslublari ma'ruza, suhbat.

Ko'rgazmali uslublar – slaydlar, rasmlar.

Amaliy uslublar – vazifa qo'yish, uni bajarish uslublarini tanlash, bajarish jarayonini boshqarish, tahlil qilish va umumlashtirish.

Video-audio uskunalar – kompyuter va multimediya vositalari yordamida mavzular bo'yicha slaydlar.

VII. Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar.

1. Mehnat huquqi. Darslik. (Mualliflar jamoasi) -T.: TDYU, 2021, -248 b.
2. Sarimsaqova G.K. Mehnat shartnomasi. Darslik. -T.: TDYU, 2021, -140 b.
3. Mehnat huquqi. Darslik. (Mualliflar jamoasi) -T.: TDYU, 2018, -505 b.
4. Tursunov Yu. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksiga sharh. -T.: "Adolat", 2018, -864 b.
5. Mehnat huquqi: Ma'ruzalar kursi. (Mualliflar jamoasi) -T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2014, -254 b.
6. Usmanova M.,Tursunov Yu. Mehnat huquqi. Darslik. T.: "Ilm Ziyo", 2012.
7. Usmanova M., Tursunov Yu. Mehnat shartnomasi. O'quv qo'llanma. -T.: TDYI, 2007.
8. Usmanova M., Tursunov Yu. Mehnat huquqi. Darslik. -T.: TDYI, 2006, -279 b.

Qo'shimcha adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent, "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Mehnat Kodeksi. – Toshkent, "O'zbekiston", 2022.
3. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2016. -56 b.
4. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar. –Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 104 b.
5. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. 2016 yil 7 dekabr. –Toshkent: "O'zbekiston", 2017.–48 b.
6. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Mazkur kitobdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2016 yil 1 noyabrdan 24 noyabrga qadar Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri saylovchilari vakillari bilan o'tkazilgan saylovoldi uchrashuvlarida so'zlagan nutqlari o'rin olgan.– Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 488 b.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 75-sessiyasidagi nutqi. // "Xalq so'zi" gazetasi, 2020 yil 24 sentyabr, № 202.

8. Tursunov Yu. Trudovoe pravo Respubliki Uzbekistan.-T.: TDYI, 2005.
9. Tursunov Yu., O'rinboyev D. Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi va mehnat qilish huquqining kafolatlari. -T.: TDYI, 2008.
10. Tursunov Yu. Xalqaro mehnat huquqi va O'zbekiston Respublikasi mehnat qonunchiligini takomillashtirish muammolari. Monografiya, T., "Fan va texnologiy" nashriyoti, 2009. 192 b.
11. Tursunov Yu., Usmanova M., Raximova Yu. "Mehnat huquqi". Kasb-hunar kollejlari uchun darslik. -T.: "Ilm-Ziyo", 2009.
12. Gasanov M.Yu., Sokolov Ye.A. O'zbekiston Respublikasida mehnat shartnomalari (kontrakt). -T.: "O'qituvchi", 1-2 tomlar. 1996 y. 528 b.
13. Gasanov M.Yu., Sokolov Ye.A. O'zbekistonning yangi mehnat qonunchiligi. Mehnat shartnomasi (kontrakt). -T.: O'qituvchi, 1999. 512 b.
14. Yegorov V.I., Xaritonova Yu.V. Trudovoy dogovor. -M., 2007.
15. Kiselyov I.Ya. Trudovoe pravo Rossii i zarubejnix stran. Mejdunarodnie normi truda. - M.: Ekomo, 2005.
16. Trudovoye pravo Rossii / Pod red. Yu.P.Orlovskogo i A.F.Nurtdinovoy.- M.: MSFER, 2004.
17. Molodtsov M.V., Golovina S.Yu. Trudovoye pravo Rossii. Uchebnik dlya vuzov. - M.: Norma, 2003. S. 136.
18. Tursunov Yu. Trudovoye pravo Respubliki Uzbekistan.T.: TDYI, 2005 y.
19. Tursunov Yu., O'rinboyev D. Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi va mehnat qilish huquqining kafolatlari. T., TDYI, 2008.
20. Ismoilov Sh.A., Dehqonov Sh.X. Xodimlarning mehnat sohasidagi iqtisodiy huquqlari. Risola. -T.: TDYI, 2008. 124 b.

Internet saytlari:

http:// akadmvd.uz
http:// lex.uz
http:// eduportal.uz
http:// www.connect.uz
http:// uzsci.net
http:// www.lma.uz
http:// www.academy.uz
http:// www.ziyonet.uz
http:// uzedu.uz
http:// www.nuu.uz
http:// www.tsil.uz
http:// www.tuit.uz
http:// www.buxdu.uz

Dastur muallifi:	Shoyev Izzatullo Xusenovcih
E-mail:	shoyevizzat@gmail.com
Tashkilot:	Buxoro davlat universiteti, “Yurisprudentsiya va ijtimoiy-siyosiy fanlar” kafedrasi

Kafedra mudiri: **F.D.Muzaffarov**

Mazkur modul Tarix va yuridik fakulteti Kengashining 2023 yil __ avgustdagi 1-sonli yig‘ilishida ko‘rib chiqilgan va tasdiqlangan.

Kengash raisi: **A.A.Boltayev**